

PREDMETI HALŠTATSKOGA DOBA IZ GROBOVA U VRANIĆA GROMILI U ŠIROKOJ KULI.

(KOTAR GOSPIĆ).

Na zapadnoj strani sela leži odmah desno uz cestu u Osik Vranića gromila, za koju se drži, da je u pjesmi i priči slavljena „Široka Kula,“ po kojoj je to mjesto dobilo svoje ime. Prekopavajući tu dva dana, osvjedočio sam se, da narodna tradicija nije ispravna, pa da tu nikada nije bilo kakove kule (osim možda drvena), a da je Vranića gromila od kamenja nasut tumulus halštatskoga (prvoga željeznoga) doba. Ona „široka kula“, o kojoj biskup Glavinić god. 1696. piše, da je *perampla curia alta, simul et rotunda tribus distincta contignationibus, strenuis defensoribus adaptata ad retinendos repentinos hostium incursus,*¹ biti će valjda identična sa onom starom gradinom, od koje se znatnije razvaline još danas na istočnoj strani sela vide. Vranića gromila tečajem vremena je sva prerovana i prilično poravnana, a sastoji od 1 m. debele naslage nepravilna kamena. Grobovi su u njoj svi pomicani, tako da nijednoga nisam in situ našao, nego samo porazbacane i zdrobljene kosti. Kako su kopači išli samo za tim, da se domognu većega kamenoga materijala za gradnju ceste i erarskih zgrada u Osiku (u krajiško doba) i velikih kamenih ploča za taracanje, a do prehistorijskih predmeta im nije bilo stalo, to uspjeh prekopavanja toga prehistorijskoga groblja ipak naplaćuje trud i trošak. Predmeti, ponajviše nakiti od bronsa i jantara, koji su se uz mrtvace u grobove polagali, nađu se većinom u dubljini od 0,30—0,50 m. Kao svagdje u prehistorijskim grobovima po ličko-krbavskoj županiji, tako i u Vranića gromili najviše se je našlo bronsanih kopča (fibula), koje su za ustanovljenje vremena, kada se je pokapalo i onako od najveće vrijednosti. Zastupane su tu pako ove forme:

I. Halštatska fibula na dvije toke, načinjena u obliku naočara od jednoga komada ravno u špiralu savite žice; toke spaja četverobridno iskovan članak u obliku brojke 8. Krajevi žice na stražnjoj su strani previnute, pa je u jednu od tako nastalih kvačica zakvačena na gornjem kraju ravno iskovana i u ušicu previnuta igla, koja bi se kod porabe zakvačila u kvačicu na drugoj špiralnoj pločici. Od ove fibule našle su se dvije cijele i jedan ulomak:

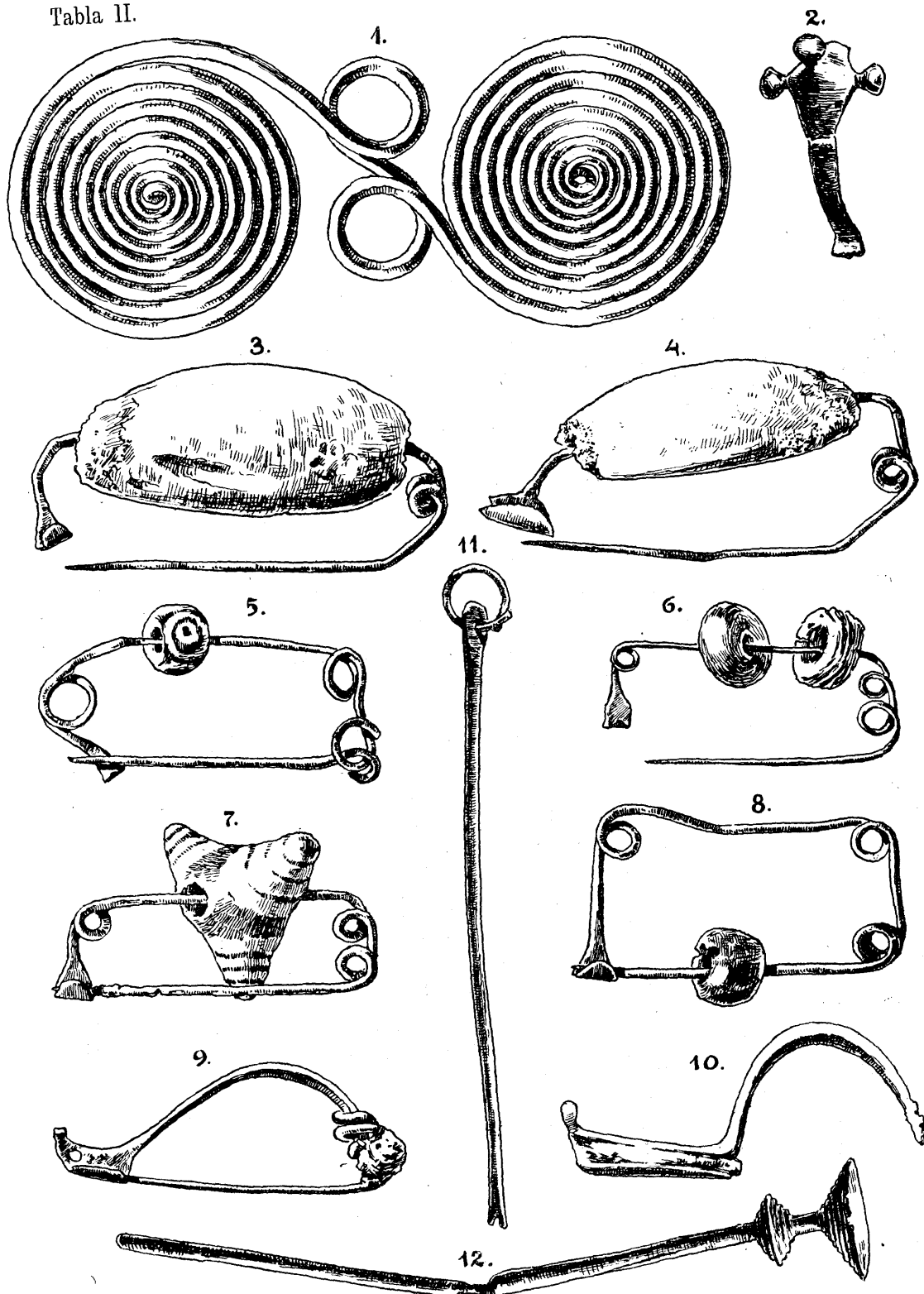
a) Duljina 115 mm., širina 48 mm.; od igle manjka polovica sa šiljkom (T. II 1).

b) D. 94 mm., š. 42 mm.; potpuna.

c) Polomljen ulomak preko 34 mm. široke toke.

¹ Lopašić Spom. hrv. krajine III 47.

Tabla II.

Margetić. ch.

Predmeti iz Vranića gromile u Širokoj Kuli. Nar. vel.

Ova vrsta fibula veoma je raširena po grčkim krajevima, po cijelom balkanskom poluotoku, po Ugarskoj, austrijskim alpinskim zemljama i južnoj Italiji, dočim je u sjevernoj nema. Po hrvatskim krajevima najčešće se nađe u ličko-krbavskoj županiji,¹ pa su odavle dosele poznate takove fibule i srodni im nakiti na toke sa dvanajst mjesta, naime iz bogate nekropole u Prozoru kod Otočca,² iz Lešća kod Otočca (nepublicirane), iz Drenova Klanca kod Brloga (nepublicirane), iz Udbine (nepubl.), Gračca (nepubl.), Metka (nepubl.), Vrepeca (nepubl.), Bilaja,³ Trnovca,⁴ iz Sv. Jurja kod Senja,⁵ iz Velike Popine⁶ i evo sada iz Široke Kule. Nadalje se znade za takove toke iz Duge gore kod Generalskoga Stola (nepubl.) i jedne pećine kraj Korane blizu Drežnika⁷ u modruško-riječkoj županiji, iz Varaždinskih Toplica⁸ i iz Šarengrada⁹ u srijemskoj županiji. Iz Dalmacije ih znademo: iz spljetske okolice (u narodnom muzeju u Zagrebu, nepubl.), između Klisa i Sinja,¹⁰ iz Postranja Imoskoga¹¹ i iz Nina;¹² iz Bosne i Hercegovine: iz Jezerina,¹³ Drvara,¹⁴ Ripča¹⁵ Sanskoga mosta,¹⁶ Gorice,¹⁷ pa iz Jajca,¹⁸ Krehina Graca¹⁵ i Ilijaka na Glasincu.²⁰ Njezina su nalazišta po tom ponajgušće poredana u ličko-krbavskoj županiji i susjednom bihaćkom okružju u Bosni, dakle u kraju, u kojem su negda prebivali Japodi.

II. Veoma jednostavan oblik prikazuju fibule na obli luk savite od tanke bronsane žice, sa velikim polujajastim komadom jantara na proveslu (t. II 3 i 4.). Žica je na proveslu uglasto iskovana, dočim je igla obla; na glavi se je žica dvaput u spiralu savila, a igla bi se zakvačila na nožici u kvačicu koja je ili od trouglaste ili od okrugle pločice savijena. Ova veoma jednostavna forma zastupana je u glasovitom nalazištu prehistorijskoga doba u Villanovi u Italiji, a stručnjaci ju uvrstavaju u I. i II. perijodu željeznoga doba (po prilici 1000 do 700 pr. Kr.).²¹ Iz hrvatskih krajeva znadem za taj oblik samo iz ličko-krbavske županije, i to osim Kule iz Prozora,²² iz Drenova Klanca (u nar. muzeju 2 kom., nepubl.) i Vrepeca (u narodnom muzeju 2 kom., nepubl.). U Bosni je dosele još nisu našli.

¹ Narodni muzej u Zagrebu ima od ovoga oblika što potpunih što skoro potpunih 77 komada, ne računajući mnogobrojne ulomke i srodne oblike bez spajajuće osmice.

² Ljubić Popis predhist. sbirke I str. 112–118; tabla XVIII.

³ Ljubić Popis str. 67 br. 26, t. IX 24; po Sabljarovoj rukopisnoj bilješci nije taj komad iz Trnovca, nego iz Bilaja.

⁴ Ljubić Popis str. 68 br. 27, koji je tu pomiješao dvije Sabljarove bilješke. Trnovac je zapadno od Gospića, a prehistorijsko groblje se nalazi kod današnje crkve.

⁵ Ljubić Popis str. 73 br. 2 i 3; t. IX 24.

⁶ Ljubić Popis str. 67 br. 17; t. IX 23.

⁷ Ljubić Popis str. 71 br. 12; t. X 32.

⁸ Ljubić Popis str. 60 br. 19.

⁹ Brunšmid u Vjesniku N. s. IV str. 63; t. II 8, 15 i 18.

¹⁰ Zbirka D. Save u Spljetu; Bull. Dalm. XXI str. 157, t. VIII 1 i 3; br. 15 nepoznate provenijencije, ali valjda iz Dalmacije.

¹¹ I. Bulić u Bull. Dalm. XXI str. 152 i sl. t. V–VI.

¹² Ljubić Popis str. 95 br. 25 i 26.

¹³ Glasnik bos. herc. muz V 299.

¹⁴ Glasnik VI 428, 2.

¹⁵ Glasnik VII t. XIX 20.

¹⁶ Glasnik VIII 248, 256, 264.

¹⁷ Glasnik XI 352.

¹⁸ Ljubić Popis str. 97, 4.

¹⁹ Ljubić Popis str. 99, 17–19.

²⁰ Glasnik V 728, 30.

²¹ Montelius La civilisation primitive en Italie str. VI, tabla VII 61 i 66 slično.

²² Ljubić Popis str. 119 i sl., t. XIX 70 i 61.

- a) Kvačica trouglasta; d. 61 mm., vis. 38 mm.; izvitlavita (Tabla II 3).
 b) Kvačica trouglasta okrhana; d. 50 mm., vis. 29 mm.; žica povrh špirale prelomljena.
 c) Kvačica svinuta iz okrugle pločice, jantarovo zrno veoma plosnato, igla izvilavita; d. 70 mm., vis. 32 mm. (Tabla II 4).
 d) Kvačica svinuta iz okrugle pločice, jantarovo zrno oblato, provesto prelomljeno, igla nepotpuna; d. 67 mm., vis. 34. mm.

III. Sa pređašnjim je oblikom veoma srodna pačetvorinasta fibula od jednako uglasto iskovane tanke bronsane žice, kojoj je na proveslu ili igli često nanizano jedno ili više zrna od stakla ili staklene mase (t. II 5—8). Žica je na tri mjesta špiralno svinuta, i to na oba gornja ugla po jedan put, a na glavi jedan ili dva puta. Igla počiva u kvačici, savitoj od trouglaste pločice. Ova je fibula specijalitet ličko-krbavske županije, gdje se je dosele osim u Širokoj Kuli našla u Prozoru¹ Drenovom Klancu kod Brloga (u nar. muzeju 5 nepubl. kom.), Vrepcu (u nar. muz. 3 nepubl. kom.) i u tumulu kod Lipa blizu Gospića (1 kom. u nar. muz.), a veoma je srodan jedan komad ispod Crkvine kod Brloga.²

A. Igla izilazi na glavi iz jedanput savite špirale.

- a) Na proveslu veliko trouglasto zrno od crne staklene mase sa po četiri široka uložena žuta pojasa na uglovima; d. 52 mm. vis. 17 mm. (Tabla II 7).
 b) Na proveslu su bila tri okrugla zrna od crnkaste staklene mase sa tripot po dva koncentrična žuta kolobara; jedno je još cijelo, od drugoga se sačuvala samo polovica, a treće se je sasma rasulo; d. 52 mm., vis. 20 mm.
 c) Na proveslu dva okrugla zrna od prozirna modra stakla, od kojih je jedno slabo sačuvano; d. 47 mm., vis. 16 mm. (Tabla II 6).

B. Igla izilazi na glavi iz dvaputa savite špirale:

- d) Na proveslu okruglo crno zrno sa žutim kolobarima; reparirana, pošto se je igla na špirali odlomila, pa se ušicom ukvačila u istu špiralu; d. 51 mm., vis. 20 mm. (Tabla II 5).
 e) Na igli okruglo zrno od prozirna bijeloga stakla; d. 52 mm., vis. 27 mm. (Tabla II 8).
 f) Na igli oblo zrno od prozirna modroga stakla; d. 52 mm., vis. 26 mm.
 g) Sada bez zrna; d. 62 mm., vis. 30 mm.
 h) Sada bez zrna; d. 56 mm., vis. 20 mm.
 i) Sada bez zrna; d. 54 mm., vis. 29 mm.
 j) Sada bez zrna; d. 50 mm., vis. 25 mm.
 k) Sada bez zrna; d. 47 mm., vis. 23 mm.
 l) Sada bez zrna; d. 46 mm., vis. 21 mm.

IV. Certoške oblike prikazuju tri nepotpune fibule sa oblucnim proveslom i produljenom nožicom:

- a) Najpotpuniji komad (tabla II 10), 59 mm. d. i 25 mm. visok, imao je negda željeznu iglu, od koje se je komad u žlijebu nožice sačuvaao, a tragovi rde poznaju se i na glavi, gdje je igla bila sa proveslom vezana. Nožica završuje koso uzdižućim se dugmetom. Ta je fibula zastupana u Prozoru³ i Drenovom Klancu

¹ Ljubić Popis str. 125 i sl.; t. XX 86—90.

³ Ljubić Popis str. 127, 5 br. 1; t. XX 94.

² Ljubić Popis str. 156 br. 2; t. XXXIII 252.

u ličko-krbavskoj županiji, u Sanskom mostu¹ u Bosni i Gorici² u Hercegovini. Javlja se i u goričkoj nekropoli S. Lucia.³

b) Proveslo oblučne fibule sa šiljato ovalnim ornamentom od četiri žljebića na tjemenu. Špirala je imala dva zavoja, ali igla i proveslo fale; vis. 23 mm, duljina sada 35 mm.

c) Ulomak provesla oblučne fibule, koje je na tjemenu deblje, a urešeno sa tri dugmenceta (tabla II 2); igla i produžena nožica manjkaju; vis. 29 mm, duž. sada 32 mm. U Italiji je ova forma za etrušćanske epohe (dakle u VI. i V. vijeku) veoma obična; poznata je i iz Sv. Lucije⁴ i Idrije kod Bače⁵ u Goričkoj, a kod nas se je našla u Prozoru⁶ i Drenovom Klancu u ličko-krbavskoj i Dugoj gori u modruško-riječkoj županiji, pa u Čungaru⁷ i Ripču⁸ u Bosni.

V. U isto doba spadati će jedna fibula, kojoj je proveslo bilo načinjeno od široke šiljato ovalne željezne ploče, na koju je gore sa dva željezna čavlića bila pričvršćena 80 mm. duga i 31 mm. široka pločica od tankoga bronsanoga lima. Analogne su sa ovom certoskom formom fibule iz Prozora⁹ u Hrvatskoj i Sanskoga mosta u Bosni.¹⁰

VI. Najmlađa je jedna oblučna fibula sa tankim proveslom trouglasta prereza i plosnatom pri kraju probušenom nožicom, koja završuje koso nastavljenim sitnim dugmencetom (tabla II 9). Špirala na glavi nastala je iz zaglavnihi krajeva provesla i igle tako, da se je žica od jednoga i drugoga po dvaputa omotala oko jednoga kratkoga željeznoga štapića, a onda oko provesla završala. D. 54 mm, vis. 21 mm. Ova la tenska forma, koja je dosta obična u Italiji, u Hrvatskoj se dosele nije bila našla, ali je poznata iz Jezerina¹¹ u Bosni i Gorice¹² u Hercegovini.

Osim ovdje opisanih kopča, ima iz Široke Kule još i ulomaka igala od fibula i jedna dvostrana špirala od fibule u obliku slova T. U toj špirali još se nalazi drvee, oko kojega je negda bila smotana.

Igala ukosnica našlo se je u Vranića gromili sedam komada, koji spadaju na tri razna oblika. Pet komada je u svrhu porabe ponešto previnuto, a bila su i ostala dva, samo su ih izravnali oni, što su ih našli:

a) Dvije su igle od debele bronsane žice, 123 mm. (tabla II 12) i 107 mm. duge. Glavicu sačinjava 19 mm. široka čunjasto sljevena pločica, koja je na doljnjoj strani urešena sa sedam naokolo tekućih žljebića; nešto niže nalazi se manja slično urešena bikonična glavica, a i na samoj igli su još na tri mjesta urezani

¹ Fiala u Glasniku VIII. str. 248, 90.

² Truhelka u Glasniku XI str. 358, 21.

³ Marchesetti u Boll. della Soc. adriatic. di scienze naturali in Trieste XIV. t. XVIII, 18

⁴ Marchesetti ibid. t. XVI 7.

⁵ Szombathy u Mitth. der prähistor. Comm. der K. Akad. d. Wiss. in Wien I. Bd. No. 5 str. 294, 4.

⁶ Ljubić Popis str. 128, 6 br. 1-3; t. XX 97, XXI 98-100.

⁷ Radimsky u Bos. Glasniku VI str. 512, 4.

⁸ Radimsky u Bos. Glasniku VII t. XIX 30.

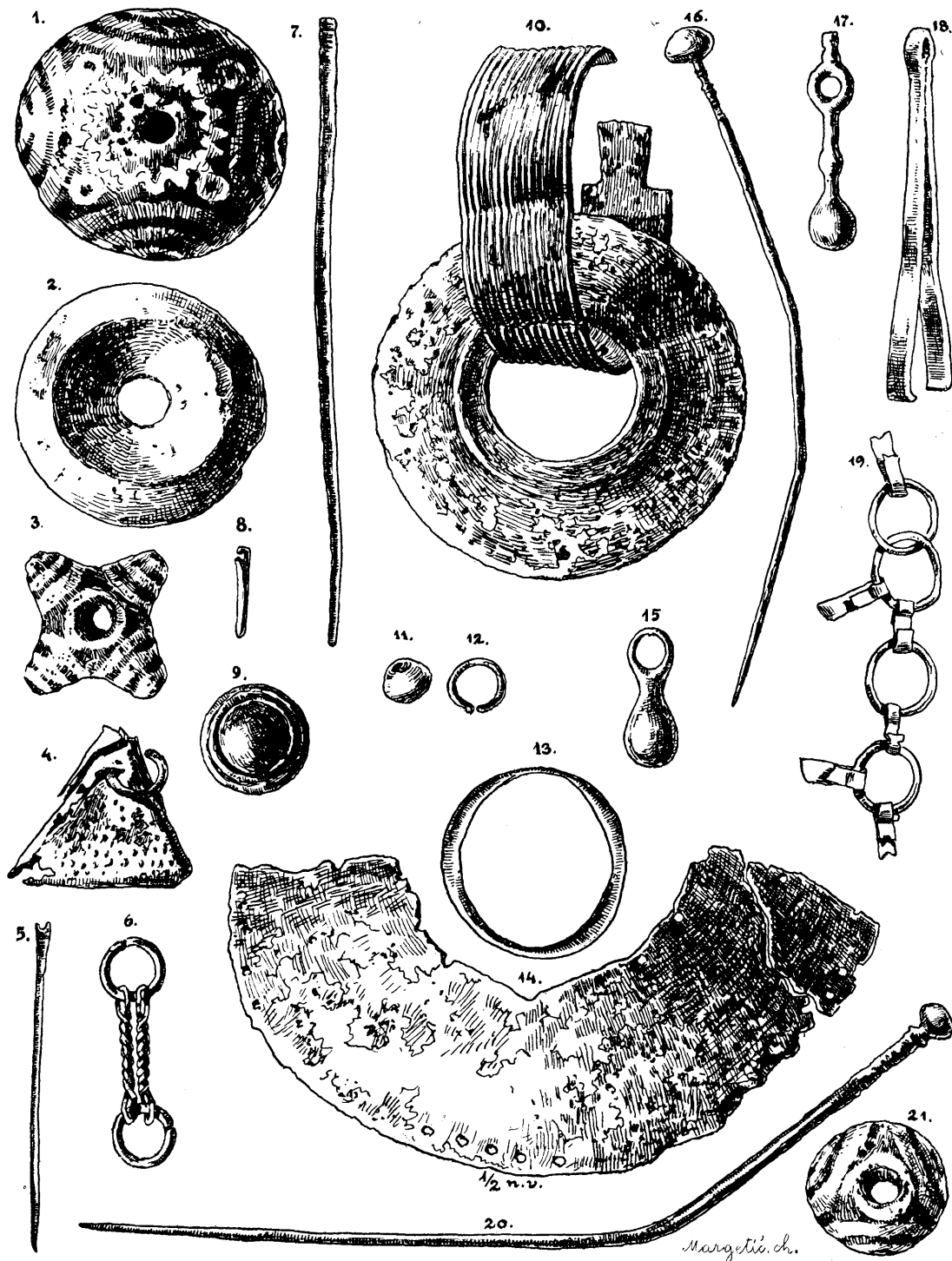
⁹ Ljubić Popis str. 122 ζ; t. XIX br. 68-71.

¹⁰ Fiala u Glasniku VIII 221 = Wiss. Mitth. VI 65, 3.

¹¹ Glasnik V 294, 9; 295, 5.

¹² Glasnik XI 362.

Tabla III.

Predmeti iz Vranića gromile u Širokoj Kuli (1—13, 15—21 nar. vel., 14 u $\frac{1}{2}$ nar. vel.).

sistemi špiralnih crtica. Veća igla u staro je doba reparirana, a u tu je svrhu oko njezina gornjega dijela omotana tanka limena pločica, na koju su također one ukrasne crtice zarezane. Ova vrsta igala, koja mi je poznata iz Prozora,¹ Lešća i Vrepca, nije samo rabila u kosi, nego i u tu svrhu, da se na nje pričvrsti jedna vrsta špiralnih toka u obliku halštatskih naočarastih fibula, koje su rabile kao nakit na prsima.

b) Četiri igle sa manjim ili većim okruglim masivnim glavicama. Najveća (d. 144 mm.; tabla III. 20) ima odmah ispod glavice malen discus, a ispod njega je ovdje kao i kod ostalih zarezano nekoliko naokolo tekućih crtica. Ostale tri su duge 107 mm (tabla III 16), 96 i 104 mm. Kod potonje je glavica probušena i na iglu nataknuta. Poznata je ta forma iz Prozora,² Vrepca, Jezerina i drugdje.

c) Jedna igla (tabla III 7), 95 mm. duga, nema glavice, nego je na gornjem ponešto debljem kraju urešena sa deset naokolo izvučenih crtica.

Na glavi su u halštatsko doba po Lici nosili kape od bronsana lima sa privjescima u obliku urešenih štapića razna oblika. Takove su se kape u većem broju našle u Prozoru,³ jedan lijep primjerak lanjske godine je našao g. Mato Brajković u Drenovom Klancu kod Brloga i poslao narodnomu muzeju, neznatni ulomci od jedne našli su se u tumulu na Lečiću kod Vrepca, a na dvoje slomljen ulomak evo sada imamo i iz Vranića gromile u Širokoj Kuli (tabla III 14, u 1/3 nar. vel.). Doljnji promjer ove kape iznosio je, dok je bila čitava, od prilike 142 mm. Na doljnjem rubu vide se u stanovitim razmacima 4, 5 i opet 4 luknjice za privjeske; druge luknjice na gornjem rubu i po srijedi služile su sigurno zato, da se lim na postavu od kože ili tkanine prišije.

U Prozoru⁴ se je našlo mnogo komada jednoga nakita, za koji se misli, da se je nosio kraj ušiju na vrpci, koja se je oko glave vezala. Nakit sastoji od pločastoga na vanjskoj strani kaneliranoga kolobara, koji je na jednom kraju zarezan, i okrugle na jednoj strani profilirane pločice sa velikom rupom po srijedi, kroz koju je rečeni kolobar prolazio. Pojedini komadi našli su se i u Vrepcu, a jedan potpun primjerak (tabla III 10) i malen ulomak kolobara od drugoga evo i u Širokoj Kuli.

Kao naušnice su služili mali privjesci sa ušicom i masivnom krugljicom (tabla III 15 i 17), a i one dvije karičice, koje vežu dva sfrkana lančića (t. III. 6.), potječu od naušnice, na kojoj je visilo veliko jantarovo zrno oblika kao što je ono t. III 2.⁵ Ovakovi lančići katkada su od srebra, koje ne manjka u ličkim prethistorijskim grobovima. I u Širokoj Kuli su se našla tri malena srebrna predmeta, naime šuplje okruglo zrno (tabla III 11), koje je služilo kao glavica na igli ukosnici, četiri među sobom vezane karičice od nekakova srebrna lančića sa izgubljenim privjescima (tabla III 9) i jedna malena srebrna karičica (tabla III. 12). Karičica od bronsa našle su se dvije manje i jedna veća (tabla III 13), koja je valjda služila, da se u nju zakvači zaponac od pojasa.

¹ Ljubić Popis str. 109, t. XVI, 18-21.

² Ljubić Popis t. XVI 7, str. 108, 1 a.

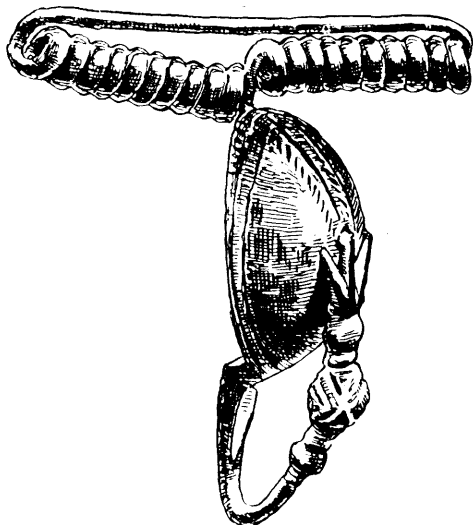
³ Ljubić Popis t. XVI 1-6, str. 106-108.

⁴ Ljubić Popis I t. XVII 29 str. 110 D 1; sr. t. XVI 6.

⁵ Iz Prozora sr. Ljubić Popis I. t. XVII 30.

Od bronsa su nadalje još slijedeći predmeti u Vranića gromili nađeni:

a) Trouglast privjesak od tankoga lima (tabla III 4) sa sitnim na otkok radenim kvrgicama; oštećen. Takovi privjesci, obješeni na podulje lančića, našli su se češće u Prozoru i drugim halštatskim nekropolama Like i susjedne Bosne.

Sl. 32. La tenska fibula iz Široke Kule.
Nar. vel.

b) Privjesak u obliku 97 mm. duga na krajevima iskovana i probušena štapića od žice. Na jednom kraju nalazi se u rupici jedna karičica, u koju je nešto bilo zakvačeno, dočim je predmet na drugoj strani nepotpun (t. II 11).

c) Dugme sa ušicom, 16 mm. u promjeru (t. III 11).

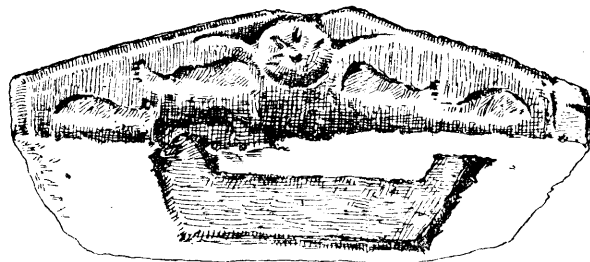
d) Štipaljka (pinceta), 57 mm. duga, (t. III 18). Rabila je kao sprava za toaletu za pukanje dlaka iz brade. Sličnih komada se je također mnogo našlo u Prozoru i drugdje, što dokazuje, da su štipaljke općenito bile u porabi.

e) Igla za šivanje, na ušici prelomita, 48 mm. duga (t. III 5).

U nakitne svrhe služilo je još i više zrna razne veličine od stakla ili jantara, bilo da se nose nanizana u nizovima bilo da se s njima ukrašavao kakov drugi nakit od kovine. Jantar, koji je dolazio iz baltičkih krajeva, kod nas se je u halštatsko doba veoma mnogo rabio za nakit; u Prozoru se je našlo više tisuća komada zrna od njega. Osim već spomenutih zrna na fibulama villanovskoga oblika iz Široke Kule imademo dva manja ovalna i jedno veliko (tabla III 2) i jedno malo plosnatookruglo zrno, pa ulomaka od nekoliko pokidanih jantarovih zrna.

Veoma su obična zrna od crne staklene mase sa uložnim ornamentima žute boje. Veoma često su služila kao ures na proveslima fibula, ali su se i nizala u nizove i nosila oko vrata. Najveće iz Kule (t. III 1) ima promjer od 40 mm., četiriput po tri žuta koncentrična kolobara, a oko rupa gore i dole između četiri mala kolobarića na okrug povučene cikcaklinije žute boje.

Druga dva zrna imaju promjer od 19 mm. (tabla III 21), a ima još i nekoliko manjih, od kojih su najmanja od prozirnoga modroga stakla sa uložnom masom druge boje u kolobarima. Dva zrna od crne mase imaju četiri šiljka sa žutim prugama (t. III 3). Jedan ulomak većega zrna od neprozirne staklene mase na

Sl. 33. Poklopac rimske kamenice iz Široke Kule
 $\frac{1}{14}$ nar. vel.

površini je bijel sa modrim okancem, a unutra je smeđe boje. Od prozirna stakla također se je našlo više zrna razne boje, i to 13 modrih razne nuance u boji, 2 žuta i 2 bijela.

Jedan malen i tanak cilindrični privjesak, gore probušen (tabla III 8) crvene boje, biti će da je od crvenoga koralja.

Za čudo malo se je u gromili našlo ulomaka od zemljanih posuda; ja sam mogao spremi samo jednu ručicu i malen ulomak od tijela jedne rukom građene posude; ono ostalo par neznatnih i nekarakterističnih hrbina nije bilo vrijedno pokupiti. Među kamenjem našao se je konačno još i jedan životinjski zub i ulomak od 37^{mm}. debela okrugla kamena, koji je služio za žrvnjanje.

U narodnom muzeju nalazi se već odavna jedna bronsana fibula (sl. 32), za koju bivši muzejski čuvar zlata vrijedni major Mijo Sabljar u svojem rukopisnom katalogu piše, da je nađena „kod Marića kuće u Kuli ličke pukovnije“, a da ju je darovao g. Konstantin Malić, nadporučnik u Kuli. To je 62^{mm}. duga la tenska fibula¹, kojoj proveslo ima oblik crticama urešenoga prevrnutoga čamca. Na glavi iz toga provesla izilazi 62^{mm}. duga dvostrana špirala, kojoj obje polovice na vanjskoj strani veže jedna tetiva, a koja prelazi u iglu. Sa nožice uzvija se debeo komad žice, sproveden jednom većom ornamentovanom i dvjema manjim neurešenim grbama, pa pristaje na proveslo člankom, koji naliči na ptičju nogu sa tri čaporaka. Ovakovih la tenskih fibula, koje nisu ni u susjednim zemljama, gdje je Kelta bilo, rijetke, poznajem iz Prozora² i Brloga³ u ličko-krbavskoj županiji i Jezerina⁴, Sanskoga mosta⁵ i Ribića⁶ u Bosni. Kako mjesto, gdje je ta fibula nađena, nije daleko od Vranića gromile, to bi mogli kod Marića kuća u Širokoj Kuli očekivati groblje la tenskoga doba.

Čini se, da se je kraj Vranića gromile nalazilo groblje rimskoga doba. Rade Marić (Solić) pripovijedao mi je, da je kopajući jarugu, kojom bi odveo vodu iz podvodne svoje livade, na sjevernoj strani gromile naišao na rimsku kamenicu, pravilno na kvadrat otesanu, navodno bez napisa, koja mu se slomila na dvoje, pa da ju je vrgao na dno te jaruge.

Pred pragom kuće Staniše Zastavnikovića (br. 279) leži poklopac (sl. 33) četverouglaste kamenice od čvrstoga vapnenjaka, 0·97^m. šir., 0·80^m. dub. i 0·23^m. vis. Na pročelnoj strani, koja ima oblik zabatišta, nalazi se u sredini krivo shvaćena udubljeno izrađena rozeta sa šest listova i udubljenim središtem, pa sa dva krilima nalična reljefna nastavka na gornjoj strani. Do nje je sa svake strane po jedan unutra okrenut delfin i po jedna van okrenuta riba. Na donjoj strani je poklopac tako izdubljen, da može pristati na 0·59^m. šir. i 0·52^m. duboku kamenicu, sa koje napred odskakuju dva 0·095^m. šir. i 0·08^m. debela rubna pilastra. Poklopac je navodno prije 70—80 godina nađen kod Vranića gromile, a nalazio se je prije u staroj kući zadruga Zastavnikovića, iz koje je prenešen u Stanišinu.

¹ Ljubić Popis I. str. 65, 7 t. IX. br. 19.

² U nar. muzeju u Zagrebu ima 26 komada.

Sr. Ljubić Popis str. 130, 9 i 10; t. XXI 106.

³ Jedan nepotpun primjerak u nar. muzeju.

⁴ Radimsky u Glasniku V 291, 110—113, 117.

⁵ Fiala u Glasniku VIII, 288.

⁶ Čurčić u Glasniku X 636^a, 649^{ab}, 650^{ab}, 651⁴⁰.

Imao bi navodno da spada na onu kamenicu, koja stoji kod bunara Čekrka, ali to ne može da bude, jer su onoj odnosne mjere posve različne i znatno veće nego što su mjere izdubine na donjoj strani poklopca, naime 0.74 0.84^m.

U ogradi stare kuće zadruge Zastavnikovića (br. 20, sada Jovice Zastavnikovića), u kojoj se je rodio glasoviti general Geca, nalazi se visok tesan kamen navodno iz Vranića gromile; vis. (povrh zemlje) 1.65^m, šir. 0.59^m, deb. 0.33^m. Sa istoga mjesta potječe i jedna otesana ploča u zidu svinjca ispod Jovičine kuće. Na sadanjem joj se licu dole vidi zaparana ravna crta i udarcima proizvedene udubine, kojima je bila svrha, da se ploča učini neravnom i prikladnijom za prihvaćanje maza. Da li ima na nutarnjoj strani kakov napis, neda se ustanoviti, osim da ju se iz zida izvadi. Dulj. 0.70^m, vis. 0.50^m, debljina od prilike 0.15^m.

U ovom časopisu¹ navedeni neolitički predmeti gosp. paroha Petra Krajnovića nalaze se kao i tamo priopćeni ulomak rimskoga mljokaza sa imenom cara Trajana, posredovanjem presvijetloga gospodina velikoga župana Bude Budisavljevića Prijedorskoga kao dar gospodina paroha u narodnom muzeju. Neolitički predmeti potječu kao što sam tamo naveo, samo sa jednoga nalazišta, a to je Dejanovića kućište u zaselku Čukovcu kod Široke Kule, pa se ovim ispravljaju ponešto netočni navodi Patschovi², po kojima bi se moglo zaključivati. da su sa više mjesta.

Dr. Josip Brunšmid.